

الاخراج - دهره ننان ...

ئاماده کردنی : بازار محمەد جەزا

نووسینی : تالیف: فرانك م. هوايتج
وەرگێڕانی بـ عەرەبی : (کامل يوسف ، الدكتور رمزي مصطفى، بدر
الديب ، درینی خشبه، محمود السباع) پیاچوونەووە : (حسن محمود،
سعید خطاب)

پسێ دهره ننان تا ئادهیهك نوێه له شاندا ، له مریدا ما ی خێ
له دهقی زیندوووهوه چـدهکات شان پـشینهی لهوچه ره ی نیه
له رێگارهکانی ابردودا ، له ووی گرنگی و ما ی نووسه ره وه . ئهم
استیه له شان ی ئارهزوومه ندانه دا جهختکردنه وه یه له استگ ی
به چـرکی تایبه تی ، له کات کدا دهره نهر ده بـته پیشه مه ند به ته نیا
له ومه ی دانه دا ده مـند ته وه ههروه کو له شان ی بریدی دا ، ئه و ناوانه ی
له نمونه ی “دافید بیلاسک” و تیرن چاپری و ئیلیا کازان ” پـشینیه یان
نه بووه جگه له نووسه ران و ئهستیـرهکانی نواندن .

بـژه ی دهره نهر له ووی مـژوو ییه وه ده گهـ ته وه بـ نیوه ی دووه می
سه ده ی نـزده و هه میشه ئارایی هه بووه و به دوایدا هه ستاوه به نواندن
هه ندک وه زیفه ی جـبه چـکاری دیاریکراو . که له یـنانی کـندا
ئه وکه سه ی – که زـربه ی کات – ئه وکاره ی ده کرد نووسه ر بوو وه
له ئینگلتـه را دیارترین ئه کته ری گروپه که بووه . زه مان زـری
پـناسا ندین ، به جیاوازی ئاستی سه رکه وتنیان ، به دوای دا گرنگی
سه رپه رشتیکردنی اهـنانه کان و پـشکه شکردنی شان ییه که له سه ر
ته خته ی شان . به ده ر له بیری دهره نهر یاخود “یجیسـر” وه کو
ئه وروپییه کان ناوی ده بن ، ئه وه ی “واقعه – که تواره ” له دایکبووی
سه ده ی بیسته مه .

له دیارترین پـویسته یه کان ی نمونه ی ئهم هونه رمه نده له کاتی خراپی
سیستمی کـندا ، ههروه کو ده رخستنی هه ندک نمونه ی به کارهاتوو .
که له سا ی 1886 و هه واهـکانی “ئه دویت بـپ ” و “لورنس باریت”
له پـکهاتنی به هـزترین گروپی ناسراوی شان ی ئه مریکی دا . ئه وه ی
“کیتی مـلـنی ” بـی تـمار کردووین ، ئه کته ری گروپی گه نجان له
عیون النجلاو ” ، و و داوه کان ی ئه و وه رزه به ئه مانه ته وه ، ئه وه ی

ورده‌کاریه و لامانه له‌سەر ئه‌و دڭمه به‌دوای یه‌کدا هاتووه له
 اه‌نانه‌کانی ئه‌وسهرده‌مه‌دا . که‌ده‌ت : " ده‌رژێ ئه‌وماوه‌یه به‌سه
 ب‌ تاکه‌کانی گروپ ب‌ ج‌گیرکردن و پاراستنی ر‌ه‌ شان‌یه‌کان : "
 یچیل ، ماکب‌س ، هامل‌ت ، ئ‌یل (1) وه‌به‌زیادکردنی هه‌ند‌ک
 اه‌نانی. ئه‌وبه‌رنامه‌ی که‌گشتگیرن له‌ شان‌یه‌کانی تر‌دا :
 یچاردی س‌هم و کاترین و ب‌تر‌کی و بازرگانی فینس و
 ت‌ه‌کردنه‌وه‌ی ل‌بووک و پ‌رس و د‌ن سیزار بازان و گ‌گای داه‌نان
 ب‌ ده‌ستگرتن به‌سەر دیونی ک‌ندا و شالیرو ... ته‌نها له‌نمایشدا ،
 استه‌ ئه‌م فه‌رمانه‌ جیاوازه له‌کاتی ئاماده‌کردنی شان‌یه‌کاندا
 له‌نمایشی ئ‌ستادا گ‌ر ئه‌و کارانه نمونه‌ی ئ‌گ‌گ‌ی بن ، ئه‌وکاته
 ئه‌کته‌ره‌کان گرنگی وشه‌کانی ده‌ق له‌کاری جو‌ه‌ ئام‌زدا له‌مه‌زنترین
 لاساییدا ده‌زانن. وه‌له‌گه‌ ئه‌وه‌شدا که‌م و کورتی له‌ اه‌نانه‌کاندا
 له‌م ر‌دا به‌وه‌ده‌ست‌ده‌کات که‌شت‌کی ناوازه .
 هه‌روه‌ها در‌ژێ ئه‌م ماوه‌ی ئه‌م اه‌نانه ناب‌ت "مستر بوپ" خ‌ی
 ب‌ته‌ کلیلی دیال‌گ ، وه‌له‌گه‌ ئه‌وه‌ی ئه‌و هه‌و‌سته پ‌چ‌اوه در‌ژه
 به‌نه‌بره‌ی داود ب‌ژاویانه ، هه‌روه‌ها قسه‌کردنمان "خاتوو م‌ل‌نی"
 ب‌یه‌که‌مجار له‌ر‌ی ریچیل ب‌مان ده‌گ‌گ‌ته‌وه له‌هه‌سته‌کانی چاو‌د‌ری
 ئه‌و ه‌خنانه‌ی له‌کاتی بیر‌کردنه‌وه‌دا ب‌یه‌که‌مجار له‌شه‌وی کردنه‌وه‌ی
 شان‌یی ماکب‌س و چ‌ن‌تی بوون به‌ ه‌کاری کاره‌سات له‌هه‌مان شه‌ودا ،
 ئاژاوه له‌نمایشدا به‌سهره‌تاکانی ئارایشته و زیزکردن و نکو‌یک‌کردن
 وه‌کو یه‌که‌یه ک‌ له‌جادووگه‌رانی "ش‌ک‌ه‌کان .

ئه‌وه‌ش ووداو‌کی تر ، ئه‌وه‌ی له‌ماوه‌ی ده‌سه‌یاتدا وویدا ،
 دیناوکردنی وانگه‌ی باو به‌ئاراسته‌ی اه‌نانه‌ شان‌یه‌کان ، له‌گه‌
 سه‌رپه‌رشتیک‌کردنی ئه‌کته‌ری گه‌وره "لسته‌ر والاک" له‌سەر مه‌رگ ک‌خ‌را
 له‌به‌رژه‌وه‌ندی ئاهه‌نگ‌کی ف‌رخوازی له‌شان‌یی هامل‌ت له‌وکاته‌دا مای‌ی
 سا‌ی 1888 که‌هه‌موو ئه‌سته‌یه‌کانی نواندن به‌شدارییان ت‌دا کرد. "
 روزا یتنج - یه‌ک‌ک‌ له‌ ئه‌کته‌ره‌س‌زداره‌کان له‌هه‌مان چاخدا که‌هه‌ستان
 به‌نواندنی ر‌ی شازن له‌به‌رده‌م "أدویپ بوپ" له‌ر‌ی هامل‌ت .
 دیاریکردنی شان‌یه‌که‌ له‌ اه‌نانه‌وه ، پ‌شتر به‌رکه‌وته‌ی پ‌شووی
 نه‌بووه له‌نواندندا له‌به‌رده‌م به‌ز‌ب‌پ و ئه‌وه خرایه ووی ئه‌کته‌ری
 گه‌وره ب‌ ئاماده‌کردنی اه‌نانی تایبته به‌دیمه‌نی ژووری نووستن .
 ته‌نها به‌دانانی نمونه‌ی ئه‌و خسته‌ی ووه ئیهانه‌ی به‌نیسه‌ته مقه‌ده‌ری
 نواندنییه‌وه ، کشانه‌وه له‌و گروپه له‌به‌رئه‌وه‌ی که‌ناویان خرابووه
 ناو پ‌گرامه‌وه . بی‌یه‌که‌که هه‌ستانه به‌ ج‌به‌ج‌کردنی اه‌نانی
 تایبته به‌ ر‌ی له‌به‌رده‌م أدویپ بوپ له‌ر‌ی هامل‌ت ، به‌وانینی -
 ئه‌وه‌ی خاوه‌نی ناوی گه‌وره - ش‌ته‌که به‌رگه نه‌گیراوه .

ئەوئە دەكرەت زىادكرىنى نمونەى زىاترە ، كە ھەتا لەبەرەمبەر كردهى شانەى سادەو بە ئىحساس بەجەبەجەكرىنى كردهى ھەنانە شانەى تازەكان لەماوەىەكى زىادتر لەھەفتەىەك لەئاستى نمايشى ھەكارەكانى ئەمەش بەوئە دەپارەزىن كەباشترىن پارچەكانمان و ”الھام سەرش “ بەساتەك كەوھەامى بىنەرانى پەدەدەینەو . بەدەر لەو پەوئەست ناكات بەشكاندەكانىان نمونە ، كەتايى ھەنان بەو نەوانەى كەسىستى داھاتوو لەباتى ھەسا بەزەر ھەواوردى بەكەین لەدەرھەنانى شانەىیەكاندا لەبەشى گەورەى سەدەى نەزەدا .

1. ماوەى ھەنانەكان كورتەن ، دەگاتە چەند كاتژمەركە لەكارە دەورەىەكان ، وەكو وتمان لەھەفتەىەك تەپە نەبەت لەكارى نوەدا .

2. واز دەھەندەرەت لەجل و بەرگ و ئارایش و وردەكارى لەزەربەى كاتەكانى مامەكەكرىن لەگە ئەكتەر . لەرەدا پەشت دەبەستەت بە پەنەرەكانى ئەرەزووى سەرنج بەردن و راکەشان . ئەم دەخە بەتەپەتى لەباشترىن دەخەكاندا تەنھا دەربارەى ئازاوەىە لەھەكارەكاندا .

3. دیمەن جەركەى لاسایگەرى و باوہ ، لەگە ھەندەك ھەموارى جوانكارى گونجاو كەشانەگەرەكە پەوئەستى پەپەتى .

4. رەتە تەپەھەكان ، بىنىنى كەمەھەكان ، زەرجار فەرەمەش دەكرەن ، یان بە مەعریفەت لەبوونیاندان ھەوتەن . ھەتاكو ئەستاش ئەو سىستەمە لەبالە و ئەپەرەدا ماون . ئەوئە مومكینە دەمانەوت ھەندەك شتى شار لەبەن لەشانەدا بەسلوكى پەكەنىناوى كەدەت وەكو ئەو كەسانەى ھەنانەكانىان نەكردووہ و نەكیرەن . تەنھا ئەو شارانە نەبەت ، كەگەگەیان پەدراوہ بەدوايدا بێن ، وەكو ھوداوى نەكیرە ، لەم كاتەدا دەبنە سەرچاوەى تشویش كەنابنە كارەسات ، لەوانگەى بىنەرەندا .

ئەوئە سەروشتیەو قورسە ھووبە ھووبوونەوئە لەگە ئەو پەلەى بەرھەمى شانەى دەبنە چەقى نەبوونى ھونەرمنەند كەدەسەتەتى خەى دەسەپەندەت ، نەك لەسەر تەنھا ئەكتەرەك ، یان كەمەھەك ئەكتەر یان دیمەن یان دەنگ ، یان ھوناكى ، یان جل و بەرگ ، یان پاشكەكان یان ئارایش ، لەگە ھەموو توخمەكە بەوھەكان ، تواناكانىان ھەگەرى بەر پەرسىارەتى كاركرىن لەگەئەیدا لەنووسینەوہ كەدەبەتە ئامانجى یەكە ئەندامیەكە كەخودى شانەگەرەكەىە . لەرەوہ دەرھەنەر لەداىكەبەت یان ”یجیسەر “ ، لەكاتى كەردارى گەشە كرىنى وەكو ھونەر مەند .

تـبـیـنی / بـئـامـادـه کـردنـی ئـم بـا بـه تـه سوودم وهـرگـرتووه له کـتـبی " المدخل الى الفنون المسرحیه - وهـرزی شهـشم نووسینـی : تـالیـف: فرانك م. هوايتج ، وهـرگـڤـانی بـئـهـره بـی : (کامل یوسف ، الدکتور رمزی مصگفی، بدر الدیب ، درینی خـشـبه، محمود السباع) پـیاچـوونـه وه : (حسن محمود ، سعید خـگـاب)

ئـامـادـه کـردنـی : بـیـدـاز مـهـمـهـد جـهـزـا